

Opis źródła:

Gazeta Górnicza. Pismo tygodniowe dla polskich górników i hutników, poświęcone oświacie oraz sprawom zawodowym i zarobkowym była polskim czasopismem skierowanym do osób związanych z przemysłem górniczym. Prezentowany fragment numeru 31 z roku 1912 przedstawia kwestię ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, które w 1911 r. wprowadzono w Wielkiej Brytanii. Istotą tego artykułu jest nie tylko przedstawienie zasad funkcjonowania ubezpieczenia, ale także zwrócenie uwagi na konieczność jego wprowadzenia w innych państwach.

Miejsce wydania.

Gazeta Górnicza, 1912, nr 31, s. 1.

Tekst źródła.

Ubezpieczanie bezrobotnych w Anglii.

Angielskie ubezpieczenie społeczne, zapoczątkowane przez Lloyda Georgea, jest bezsprzecznie monumentalnym dziełem, które we wszystkich swych częściach można służyć za wzór dla reform społecznych dla całego kontynentu. Jedną część ubezpieczenia jednak, mianowicie ubezpieczenie dla bezrobotnych, wprowadza istotę ubezpieczenia na nowe tory. Nowoczesna Anglia, której kapitalizm wychowany został przez potężną organizację pracy do poważniejszego i głębszego zastanowienia się nad kwestiami społecznymi, uznał przez to, że brak pracy dla robotnika jest tak samo groźny, jak choroba, starość lub niezdolność do pracy — i dla tego podniesienie ekonomicznego położenia klasy robotniczej przez ubezpieczenie dla bezrobotnych jest niemniej potrzebne, jak ubezpieczenie na czas choroby lub starości. Przez wydanie ustawy która weszła w życie z dniem 12. lipca 1912 r., państwo uznało prawo robotnika do pracy i dopomaga mu w chwili, gdy pracy tej znaleźć nie może, — potwierdziło ono znowu, podobnie jak przez wydanie bilu o płacach minimalnych, ważną zasadę organizacji robotniczych, która teraz z porządku dziennego nie ustąpi, i która, od Anglii począwszy, musi rozpocząć zwycięski swój pochód przez całą Europę.

Brak pracy występuje w dwóch formach. Najprzód jako zjawisko spowodowane powtarzającymi się stale wahaniami w konjunkturze, kryzysami, powstającymi na skutek kapitalistycznej spekulacji, która ogranicza produkcję celem podniesienia cen, co zwłaszcza silnie występuje w przemyśle masowych, przy budowie okrętów itd. — a następnie jako stały coroczny objaw w zawodach t. zw. sezonowych, a więc w przemyśle budowlanym, ziemnym itp. W obu tych grupach przemysłowych, w których w Anglii zatrudnionych jest dwa i pół

miliona robotników, zaprowadzono najprzód przymusowe ubezpieczenie na czas braku pracy. Przeprowadzenie tego ubezpieczenia podlega t. z w. Board of trade, stojącemu pod kontrolą ministerstwa handlu, mimo to jednak posiadającemu bardzo rozległe prawa. Pod ustawę tą mogą n. p. być wciągnięte inne przemysły i na odwrót, za uchwałą parlamentu mogą z pod jej działania być wyłączone. Dla przeprowadzenia tej ustawy ma Board of trade państwowe urzędy pracy, w których ważną zwłaszcza rolę odgrywają biura pośrednictwa pracy.

Budowa ubezpieczenia dla bezrobotnych przedstawia się mniej więcej w ten sposób: Wszyscy robotnicy wymienionych gałęzi przemysłu, po skończeniu 16 lat życia, wchodzą w zakres ubezpieczenia. Wkładki tygodniowe przedsiębiorców i robotników wahają się pomiędzy 1, a 1 1/2 pensów (9—13 fen.). Dodatki państwowe rozpoczynają się od 2/3 i dochodzą do 1 2/3 pensa. Z chwilą nastania bezrobocia ubezpieczony wkładek nie płaci. Zapomogi w czasie braku pracy wynoszą od 7 szylingów począwszy (około 7 mk.) i nie mogą trwać dłużej, niż przez 15 tygodni w roku. Po zapłaceniu 500 wkładek tygodniowych lub po dojściu do 60. roku życia, robotnik ma prawo żądać zwrotu wszystkich złożonych wpłat wraz z 2 1/2 procent, po potrąceniu pobranych przez niego zapomóg, które to prawo przechodzi również na spadkobierców, tak, że ubezpieczenie to jest zarazem pewnego rodzaju ubezpieczeniem na starość i na wypadek śmierci. Jak w wysokim stopniu uznaje państwo w Anglii prawo robotnika do pracy, widać z następującego postanowienia: Urzędnik ubezpieczenia w razie zbyt często powtarzającego się bezrobocia u danego robotnika ma prawo dać go zbadać w kierunku jego kwalifikacji zawodowej i w razie gdy przekona się, że robotnik ten nie jest dostatecznie biegłym w swym zawodzie, co powoduje u niego częste tracenie pracy, ma postarać się o wyuczenie robotnika. Dopiero gdyby ten wzbraniał się przyjąć nauki, traci prawo do dalszych zapomóg.

Cały szereg postanowień służy do skłonienia przedsiębiorców do zwracania się po robotników do państwowych biur pośrednictwa pracy. I tak przedsiębiorca, biorący robotników z biura państwowego, dalej za każdego robotnika, zatrudnionego ponad rok, oraz w razie, jeżeli w czasie depresji przemysłowej nie wydała robotników, lecz wszystkim odpowiednio skraca czas pracy, ma pewne ulgi a nawet zupełne uwolnienie w płaceniu wkładek do ubezpieczenia.

Kwestya, jak ma być udowodniony brak pracy, która u nas wywołałaby ogromną dyskusję, dla Anglików nie istniała zupełnie. Załatwiają ją w ten sposób, że rozstrzygnięcie w tym względzie pozostawiono urzędnikowi ubezpieczenia, a ubezpieczony ma prawo od rozstrzygnięcia tego powołać się do sądu polubownego, składającego się z dwóch robotników i dwóch przedsiębiorców.

Ważne i o zasadniczym znaczeniu są postanowienia, mówiące o sposobności do pracy. Za sposobność do pracy uważa ustawa nie każdą nadążającą się pracę, lecz tylko na takich warunkach, które dają robotnikowi tę samą płacę, jaką miał ostatnio. Pracy na niższych warunkach, niż zawarto w umowach z odnośnymi związkami zawodowymi, robotnik przyjąć nie jest obowiązany. Ustawa stanęła tu zatem na straży, by stopa życiowa robotnika nie ulegała pogorszeniu i przyznała robotnikowi prawo do stałej i sprawiedliwej pracy.

Jedno jednak postanowienie jest prawdziwym uwieńczeniem dzieła angielskiego ubezpieczenia społecznego: Bezrobotny ma prawo do zapomogi nawet wtedy, gdyby mógł znaleźć pracę na odpowiadających mu warunkach, ale gdyby przez przyjęcie tej pracy musiał spełniać rolę łamistrejka. Przez to postanowienie uznane zostało prawo robotników do strejku i do solidarnego postępowania, tak jak tego nie uznaje ustawodawstwo w żadnym innym kraju. Postanowienie to podnieść należy tem bardziej, że przyszło ono do skutku w czasie, gdy we wszystkich krajach odzywają się głosy o zaprowadzenie ustaw przeciwstrejkowych i wyjątkowe prawa przeciw socjalnej demokracji.

Anglia jest dla nas w tym wypadku przykładem, jak daleko dojść może potęga zorganizowanego proletariatu, który w tym kraju, będącym kolebką nowoczesnego kapitalizmu, w czasie niesłychanie gorących walk strejkowych, potrafił wydrzeć z rąk kapitalistów tak ważne dla siebie ustępstwa o tak wybitnym zabarwieniu socjalistycznym. Idea socjalizmu idzie coraz dalej i coraz szersze zatacza kręgi, a bijąc codziennie w twierdzę kapitalizmu, musi ją zniszczyć i zburzyć, a na gruzach jej wznieść gmach nowy szczęścia i wolności.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (zakres podstawowy):

1. W jakim kraju wprowadzono pierwsze systemy ubezpieczeń społecznych dla robotników?
2. Jakie były główne korzyści, jakie robotnicy otrzymywali z systemów ubezpieczeń społecznych?
3. Jakie obowiązki mieli pracodawcy w systemie ubezpieczeń społecznych na początku XX wieku?
4. Jakie korzyści finansowe przysługiwały robotnikom w czasie bezrobocia?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie były główne wyzwania związane z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych dla robotników na początku XX wieku?

2. Dlaczego ówczesna Anglia uznała brak pracy za równie groźny jak choroba czy starość?
3. Jaka była sytuacja robotników polskich na początku XX w.?
4. Jakie wnioski można wyciągnąć z angielskiego przykładu dla innych krajów, jeśli chodzi o reformy społeczne i ubezpieczenia?

Wskazówki:

Pierwszym państwem na świecie, które wprowadziło system ubezpieczeń dla bezrobotnych, była Wielka Brytania. W 1911 roku przyjęto tam ustawę National Insurance Act, która obejmowała m.in. ubezpieczenia na wypadek bezrobocia. Było to częścią szerszego programu reform społecznych, które miały na celu poprawę warunków życia robotników i przeciwdziałanie skutkom cyklicznych kryzysów gospodarczych. Ubezpieczenie obejmowało zarówno ubezpieczenia zdrowotne, jak i ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, miało na celu zapewnienie tymczasowego wsparcia finansowego dla pracowników, którzy stracili pracę i aktywnie poszukiwali nowego zatrudnienia. Wprowadzenie tego systemu ubezpieczeń dla bezrobotnych w Wielkiej Brytanii miało na celu nie tylko wsparcie bezrobotnych, ale także stabilizację rynku pracy i gospodarki poprzez zmniejszenie napięć społecznych i ekonomicznych spowodowanych przez bezrobocie.

Literatura pomocnicza:

A. Jarosz-Nojszewska, *Ubezpieczenie od bezrobocia w Drugiej Rzeczypospolitej*, w: *Ekonomia, społeczeństwo, polityka: studia ofiarowane prof. dr. hab. Januszowi Kalińskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. A. Zawistowski, Warszawa 2012, s. 211-225.

J. Nowacki, *Ubezpieczenie na wypadek braku pracy*, w: *Rozwój ubezpieczeń społecznych w Polsce*, Wrocław 1991, s. 151–157.

Najważniejsze cezury:

1911 – przyjęcie National Insurance Act w Wielkiej Brytanii

18 lipca 1924 r – wprowadzenie ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia w RP

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis